

Editorial: O nedostatku času a akademickém nestíhání

Dlouhodobé časové přetížení se postupně stává běžným doprovodným jevem akademické práce. Dokonce do té míry, že stížnosti na nedostatek času začínají být v akademickém prostředí vnímány jako klišé. V redakci PedOr se poměrně často potýkáme s dilematem, zda oslovovat osvědčené a kvalitní recenzenty s vědomím, že recenzentům sami přidáváme další úkoly do již přeplněného seznamu úloh k vyřízení. Východiskem z popsané situace bohužel není oslovování začínajících vědců, neboť začínající vědci se potýkají s nedostatkem času ve stejné či větší míře jako jejich respektovaní a etablovaní kolegové. Nestíhání je chronické, jsou jím postiženy všechny složky akademického systému. Není výjimkou, že nám recenzenti v odpovědi na naši žádost napíší zdvořilý odmítavý e-mail obsahující výčet aktivit, které mají vyšší prioritu než psaní posudku pro PedOr. Výčet zpravidla zahrnuje další, dříve slíbené posudky (na časopisecké studie, závěrečné práce a další odborné texty), vysokou výukovou a administrativní zátěž, členství v různých komisích, účast na stážích a konferencích v zahraničí a práci na různých rozvojových i vědeckých grantových projektech. Pakliže není výčet aktivit zakončený odmítnutím s prosbou o pochopení, obsahuje více či méně vážně míněnou výzvu o posunutí termínu pro dodání posudku o dva až tři měsíce. Tato výzva většinou bývá redakcí PedOr odmítnuta, neboť by výrazně prodloužila dobu, ve které se rukopisy nacházejí v tzv. publikačním meziprostoru charakteristickém nejistotou a nejasným výhledem stran otištění posuzovaného rukopisu.

Nerad bych, aby byl editorial prvního letošního čísla PedOr vnímán jako kritika akademického kapitalismu, neoliberálních tendencí ve vědě, honby za „správnými“ publikačními výstupy apod. O zmíněném již bylo napsáno mnohé. Řešení problému akademického nestíhání spatřuji v tom, že si každý akademik musí vybudovat na míru šitou strategii přežití, která umožní skloubit divergentní a neustále bobtnající akademické činnosti. Ve spleti rozličných deadlinů, konzultací, odborných setkání, administrativy, sepisování akreditačních materiálů, grantových přihlášek a výukových povinností zbývá čím dál méně času na svobodné a vnitřně motivované vědecké bádání. Na základě vlastní zkušenosti a dlouhodobého (nutně subjektivně zkresleného) pozorování akademických kolegů (a kolegyň) jsem identifikoval tři strategie pro úspěšné přežití neustálého boje s časem. První strategie je sklouznutí k povrchnosti a formalismu, opuštění zájmu o reálný obsah vykonávaných činností ve prospěch důrazu na splavnost a plynulost souvisejících procesů. Druhou strategií je primární důraz na praktikování kvalitní vědy spojený s důsledným odmítáním většiny doprovodných akademických činností a uzavíráním se do ochranných kokonů grantových projektů a zahraničních stáží (časově omezených a současně rámovaných veskrze náročnými publikačními výstupy). Třetí strategií je únik

z akademických pozic. Ten má zpravidla dvě fáze. První fáze spočívá v rezignaci na vše akademické kromě výuky. Druhá fáze úniku je vyústěním fáze první – projevuje se definitivním opuštěním akademického prostředí, neboť výuka samotná, byť sebelepší, je podmínkou nutnou, ale nikoli dostačující, k úspěšné kariéře v akademickém prostředí.

Každý akademik se v různé fázi svého kariérního vývoje nachází na hodnotovém kontinuu mezi čistým formalismem, pragmatismem a oportunistem na jedné straně a trpělivostí, zodpovědností, čestností, badatelskými ambicemi a úsilím na straně druhé. Existuje pouze málo akademiků, kteří by reprezentovali oba krajní póly zmíněného kontinua. Většina akademiků dle mého názoru osciluje kolem středu pomyslné škály. Jejich každodenní rozvrh naplňují jednak činnosti veskrze akademické (věda, výuka), a jednak činnosti podpůrné, směřující k budování snesitelných podmínek pro vykonávání akademických činností (manažerská činnost, výkon funkcí v různých kolektivních orgánech, účast na tvorbě vzdělávací politiky apod.). Jedno bez druhého se neobejde, avšak smysluplná a funkční kombinace vědeckých a podpůrných činností většinou není dlouhodobě udržitelná, a to ani za cenu popření sebe sama, zanedbávání blízkých osob a často i zdraví. Oba typy činností mají totiž rozpínavou tendenci a mnohdy si navzájem konkurují. Aby byl akademik v jednom ze zmíněných typů činností dlouhodobě úspěšný, je třeba, aby se rozhodl, kterou cestou se vydá. Zda nechá svou duši vědět, nebo se obětuje a zasvětil většinu svého času vytváření podmínek pro to, aby se mohli ti nejlepší vědci a s nimi jednotlivé vědní obory zdravě rozvíjet.

Funkci vedoucího redaktora PedOr vnímám jako podpůrnou, spočívající především v konstruktivním vytváření publikačních příležitostí pro ostatní členy odborné komunity. Jedná se o činnost natolik časově náročnou a současně vzrušující, že se mnohdy nelze ubránit stavu, kdy je člověk redakčními procedurami naprosto pohlcen. Čím více se tým v redakci snaží o to, aby se časopis rozvíjel, tím méně času mu zbývá na vykonávání vlastní vědecké činnosti. Jelikož je funkční období vedoucího redaktora PedOr čtyřleté a tímto rokem vstupuji do posledního roku výkonu své funkce, rozhodl jsem se v rámci budování vlastní strategie přežití v roli vedoucího redaktora v dalším funkčním období nepokračovat. Z tohoto důvodu cítím potřebu upřímně poděkovat za dosavadní pomoc a podporu členům redakce i redakční rady, autorům, recenzentům a v neposlední řadě také čtenářům. Všichni jmenovaní musí přípravě i četbě PedOr věnovat svůj čas. Je to především množství obětovaného času, které rozhoduje o tom, jak je časopis vnímán a přijímán ze strany odborné komunity. Věřím, že se Pedagogickou orientaci i v budoucích letech podaří udržet v dobré kondici a že bude s úspěchem čelit výzvám, které před ní stojí. Novému redakčnímu týmu, který aktuálně pozvolně vzniká, přeji v příštích letech mnoho zdaru a především dostatek času pro budování kvalitního publikačního zázemí pro začínající i zkušené autory.

Petr Knecht